

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ РАДІАЦІЙНО-ХІМІЧНОГО ЗАХИСТУ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMATION OF FUTURE OFFICERS' READINESS TO USE RADIATION-CHEMICAL PROTECTION PRODUCTS IN EXTREME SITUATIONS

Розглянуто теоретичні основи підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності, тенденції розвитку сучасних підходів до військової освіти в демократичному суспільстві. З'ясовано пріоритетні напрями у будівництві Збройних сил та інших військових формувань України, основні аспекти системи підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності як важливої складової частини військової освіти. Розглянуто систему підготовки майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях. Визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях.

Ключові слова: вища військова освіта, професійна діяльність, система підготовки майбутніх офіцерів, засоби радіаційно-хімічного захисту, педагогічні умови.

Рассмотрены теоретические основы подготовки будущих офицеров к профессиональной деятельности, тенденции развития современных подходов к военному образованию в демократическом обществе. Выявлены приоритетные направления в строительстве Вооруженных сил и других военных формирований Украины, основные аспекты системы подготовки будущих офицеров к профессиональной деятельности как важной составляющей военного образования. Рассмотрена система подго-

товки будущих офицеров к использованию средств радиационно-химической защиты в экстремальных ситуациях. Определены и обоснованы педагогические условия формирования готовности будущих офицеров к использованию средств радиационно-химической защиты в экстремальных ситуациях.

Ключевые слова: высшее военное образование, профессиональная деятельность, система подготовки будущих офицеров, средства радиационно-химической защиты, педагогические условия.

The theoretical bases of future officers' training for professional activity, tendencies of development of modern approaches to military education in a democratic society are considered. The priority directions in the construction of the Armed Forces and other military formations of Ukraine, the main aspects of the system of preparation of future officers for professional activity as an important component of military education are determined. The system of preparation of future officers for using radiation and chemical protection means in extreme situations is considered. The pedagogical conditions for forming the readiness of future officers to use radiation and chemical protection facilities in extreme situations are determined and grounded.

Key words: higher military education, professional activity, training system of future officers, means of radiation and chemical protection, pedagogical conditions.

УДК 378.14

Король Я.І.,

заступник начальника кафедри тактики та загальновійськових дисциплін
Військова академія (м. Одеса)

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Професійна діяльність буде ефективною лише за умов ґрунтовної і всебічної фахової підготовки, що передбачає планомірні, організовані заходи, спрямовані на засвоєння військово-професійних і гуманітарних знань, оволодіння вміннями і навичками, формування професійно важливих якостей особистості, що відповідають вимогам професії [11]. Однак в умовах сьогодення підготовка майбутніх офіцерів до професійної діяльності потребує додаткове вивчення. Тому питання визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях є важливою сучасною військово-науковою проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Концепції розвитку освіти й підготовки фахівців у вищій школі приділено значну увагу в дослідженнях вітчизняних науковців – С.У. Гончаренка, І.А. Зязюна, О.Г. Мороза та ін.; концептуальні основи професійної підготовки майбутніх офіцерів розглядалися у працях О.В. Барабанщи-

кова, А.В. Галімова, В.П. Давидова, О.В. Діденка, А.М. Зельницького, Л.О. Кандилович, І.А. Новака, В.А. Чернявського, В.В. Ягупова та ін.; проблемами підготовки фахівців у військовій педагогіці займалися А.М. Зельницький, Д.В. Іщенко, А.О. Лігоцький, Є.Ю. Літвіновський, В.С. Маслов, М.І. Нецадим, І.С. Руснак, С.В. Сінкевич, О.В. Торічний та ін.; проблеми педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності розглядалися у працях Н.М. Генералова, О.В. Діденко, О.Ф. Євсюков, В.Л. Уліч, В.С. Полюк та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У педагогічному аспекті найбільший інтерес становить саме тривалий стан готовності до певної діяльності, що ґрунтується на набутому досвіді, легко актуалізується, піддається розвитку в процесі навчання і може досягти більш високих рівнів сформованості за певних педагогічних умов. Під час перенесення тривалої готовності в нові умови, на неї впливають як зовнішні (новизна, труднощі, творчий характер завдань,

навколишні обставини, поведінка оточуючих), так і внутрішні фактори (самооцінка, самоконтроль за рівнем цієї готовності) [11, с. 92]. Сутність педагогічних умов у психолого-педагогічній літературі належить до категорії мало розроблених через свою складність, багатоманітність проявів, мінливість та розкривається у різних контекстах. Педагогічні умови виступають як компонент освітнього процесу у вищій школі та важливий фактор підвищення рівня готовності майбутніх спеціалістів до виконання професійних функцій.

Мета статті полягає у визначенні педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. Професійна діяльність буде ефективною лише за умов ґрунтовної і всебічної фахової підготовки, що передбачає планомірні, організовані заходи, спрямовані на засвоєння військово-професійних і гуманітарних знань, оволодіння вміннями і навичками, формування професійно важливих якостей особистості, що відповідають вимогам професії. Тому особливо актуальними натеper є проблеми, пов'язані з відновленням наукового підходу до визначення системи організаційних і педагогічних умов формування у майбутніх фахівців професійної спрямованості, яка на основі глибоких знань із різних дисциплін, у тому числі гуманітарних, умінь, навичок, високої пізнавальної активності та самостійності, інтересу до діяльності сформує його професійну готовність [11, с. 125].

Результати аналізу психолого-педагогічної літератури [3; 5; 13] з проблеми підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності дали змогу стверджувати, що сьогодення потребує розробки нових підходів і створення умов для такої підготовки з урахуванням: високих моральних якостей громадянина України та захисника Вітчизни й мотиваційних цінностей для досягнення суспільної й особистісної значущості; усвідомлення майбутнього офіцера до військово-професійної діяльності; наявності типологічних якостей майбутнього офіцера з формуванням умінь синтезувати, аналізувати інформацію, здатністю самостійно приймати рішення у нестандартних ситуаціях службово-професійної діяльності; глибокої мотивації у майбутнього офіцера до професійного навчання з військово-спеціальних дисциплін з особистісним його розвитком; соціальної потреби професійної діяльності майбутніх офіцерів в умовах компетентнісного навчання.

Інтеграція військової освіти, науки й діяльності практичних органів силових відомств означає появу принципово нової предметної основи формування цілісної професійної діяльності майбутнього військового фахівця і вимагає розробки адекватних моделей систем професійної підго-

товки у теоретичній формі заданої системи переходів від навчальної до військово-професійної діяльності [12, с. 57].

Освітній процес підготовки майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту забезпечується відповідними умовами. Добираючи педагогічні умови, при яких найефективніше відбувається процес формування готовності майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях, розглянемо поняття «педагогічні умови».

За баченням О.М. Пехоти, педагогічні умови – категорія, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що склалися, об'єктивно чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [6]. В.Д. Стасюк визначає «педагогічні умови» як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [9]. У Л.А. Сподін педагогічні умови підпорядковані зовнішнім і внутрішнім чинникам: зовнішні – організація навчально-виховного процесу, зміст навчального матеріалу, міжособистісні взаємодії; внутрішні – професійна мотивація, потреба у самовдосконаленні, нахили, уподобання, зацікавленість у професійному становленні [8].

Необхідність педагогічних умов зумовлюється потребами суспільства у висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівцях, концепціями підготовки спеціалістів певного профілю, пошуками оптимального за часом і засобами досягнення поставлених цілей, втіленням випробуваних моделей і технологій навчання. Без необхідних педагогічних умов система взагалі не зможе функціонувати. Достатність педагогічних умов виступає проєктивним завданням із практичним його втіленням у контексті балансу засобів, методів, прийомів організації освітнього процесу з метою досягнення дидактичних й організаційно-управлінських цілей шляхом використання всіх необхідних інструментів без зайвих витрат, що потребують додаткового залучення коштів, часу й продуктивних сил [4, с. 42–43].

Проблемі створення педагогічних умов для різнопланових аспектів підготовки фахівців, у тому числі військового спрямування, присвячено значну кількість дисертаційних досліджень, зокрема:

– педагогічні умови керівництва самостійною підготовкою курсантів вищих військових навчальних закладах аналізувала Н.М. Генералова [1, с. 12];

– педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів характеризував О.В. Діденко [2, с. 11];

– педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності досліджував В.Л. Уліч [10, с. 108];

– педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у навчальному процесі вищого військового навчального закладу аналізував О.Ф. Євсюков [3];

– організаційно-педагогічні умови контролю навчальної діяльності курсантів вищих військових навчальних закладів досліджував В.С. Полюк [7].

Під педагогічними умовами у контексті нашого дослідження розуміємо взаємопов'язану сукупність обставин, впливів, факторів, можливостей, при яких компоненти освітнього процесу подані в найкращому взаємозв'язку і сприяють найефективнішому формуванню готовності майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях.

На основі аналізу психолого-педагогічної та науково-методичної літератури з проблеми дослідження, вивчення особливостей підготовки майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту у процесі вивчення фахових дисциплін, враховуючи взаємозв'язану сукупність обставин, чинників, факторів і різні підходи науковців до педагогічних умов, нами були визначені *такі педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях:*

– підвищення мотивації майбутніх офіцерів до засвоєння професійних знань у процесі підготовки майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях;

– професійна спрямованість формування готовності майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту інтерактивними методами;

– удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях;

– активізація самостійної роботи майбутніх офіцерів до практичної діяльності з використання засобів радіаційно-хімічного захисту.

Педагогічні умови безпосередньо впливають на формування готовності майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях під час освітнього процесу, взаємопов'язані між собою і тісно пов'язані наступністю. Реалізації визначених педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях необхідно розглядати та впроваджувати з урахуванням мети дослідження, завдань, конкретизованих дидактичних принципів освіти, методів, засобів, форм.

Із метою обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях було:

– проаналізовано вимоги освітньо-кваліфікаційних характеристик і освітньо-професійних програм та стандарти підготовки галузі знань «Військові науки, національна безпека, безпека державного кордону» з метою вдосконалення програм навчальних дисциплін: «Радіаційний, хімічний та біологічний захист підрозділів», «Загальна тактика»,

– здійснено аналіз спеціалізованих навчальних дисциплін, які є продовженням цих навчальних дисциплін (вивчення цих навчальних дисциплін відбувається у тісній взаємодії з тематикою подальших дисциплін: «Бойове застосування механізованих частин», «Інженерна підготовка», «Основи військового управління (у т. ч. штабні процедури НАТО)», «Управління діями та тактика підрозділів високомобільних десантних військ», «Історія війн та воєнного мистецтва», «Розвідка та іноземні армії», «Управління повсякденною діяльністю підрозділів»);

– проаналізовано особливості та структуру підготовки майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях, з'ясовано вимоги до професійних знань, умінь і навичок майбутніх офіцерів, сутність та специфіку такої професійної діяльності.

Висновки. Таким чином, важливим завданням у системі підготовки майбутніх офіцерів є ефективне формування готовності військових фахівців відповідно до сьогодення, пріоритетними компонентами такого освітнього процесу визначені педагогічні умови, які сприяють найефективнішому формуванню готовності майбутніх офіцерів до використання засобів радіаційно-хімічного захисту в екстремальних ситуаціях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Генералова Н.М. Педагогічні умови керівництва самостійною підготовкою курсантів військових вищих навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04; Нац. академ. держ. прикорд. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2003. 18 с.
2. Діденко О.В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Нац. академ. держ. прикорд. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2003. 18 с.
3. Євсюков О.Ф. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у навчальному процесі вищого військового навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Харківський нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2006. 172 арк.
4. Луценко О.В. Педагогічні умови формування у майбутніх офіцерів Національної гвардії Укра-

їни свідомого ставлення до навчальної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Нац. авіац. ун-т. Київ, 2016. 185 с.

5. Машталір А.М. Формування творчих якостей майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04; Нац. акад. оборони України. К., 2006. 19 с.

6. Пехота О.М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. К. : Вид-во А.С.К., 2003. 240 с.

7. Полюк В.С. Організаційно-педагогічні умови контролю навчальної діяльності курсантів вищих військових навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Нац. акад. держ. прикорд. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2004. 18 с.

8. Сподін Л.А. Педагогічні умови формування професійної спрямованості особистості студентів вищих аграрних закладів освіти: дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04; Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України. Київ, 2001. 228 с.

9. Стасюк В.Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад освіти»: дис. ... канд. пед.

наук: 13.00.04; Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. Одеса. 2003. 197 с.

10. Уліч В.Л. Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Нац. акад. держ. прикорд. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2007. 193 с.

11. Царенко О.В. Педагогічні умови застосування навчально-ігрового проектування у гуманітарній підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Нац. акад. держ. прикорд. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2010. 168 с.

12. Цибулько В.О. Специфіка навчально-виховного процесу вищого військового навчального закладу та її вплив на професійну адаптацію цивільних викладачів. Збірник наук. праць № 35 / гол. ред. В.О. Балашов. Хмельницький: Вид-во Нац. акад. ДПСУ, Ч.ІІ. 2005. С. 57–59.

13. Ягупов В.В. Загальнодидактичні основи навчання військовослужбовців строкової служби Збройних сил України: дис. ... док. пед. наук: 13.00.04; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. К., 2002. 432 с.